

B
A

B. R. V.

805; 854A
INV. 130; 131

B
A

B. R. V.

880; 912
INV. 132; 133

CONTEMPLATIO
RECENSIONIS

IN

VALACHICAM ANTICRITICAM
LITERARIIS EPHEMERIDIBUS VIENNENSIBUS
NRO 7. FEBRUAR, 1816, DIVULGATAE,

Budae,
TYPIS REGIAE UNIVERS. HUNGARICAE

1816.

B. R. V.

912 A

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem : non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia.

Horatius.

Recensendam assumserat Dominus k. Valachicam Anticriticam, id est, *Animadversiones*, in Recensionem Historiae de origine Valachorum in Dacia, anni 1814. et *Reflexiones*, in Responsum D. Recensentis ad mox dictas Animadversiones, anni 1815. Latino idioma te Typis editas; sed quia facilius est ei, cuius id quidem fert indoles, conviciari, quam maturo iudicio rem incudi reddere, praetermissis omnibus, quae praedictae Animadversiones et Reflexiones continent, excepto eo quod ad postpositionem articulorum usu Valachicae linguae solitam pertinet, de quo infra recurret sermo, in immania convitia, et, ut ita dicam, anathema contra adversarium prorupit D. Recensens k. praetextu laesae amicitiae; eamque ob rem, quo se promptius expediret, *Denunciatione*, quam literariis Ephemeridibus Viennensibus Nro 7. Februar. 1816. divulgavit, abuti haud excelso animo constituit. Sic res accidit.

Cum D. Recensentem angerent suo pondere *Animadversiones* in praelaudatam Recensionem factae, atque earum auctorem, utut anonymum, ipsum Revisorem librorum Valachicorum Budensem esse, expedite de-

cerneret; suum ad praedictas Animadversiones Responsum sive Refutationem in 22 punctis Revisori transmisit. Postea quam hoc Responsum *eruditum* a suis amicis legi, ac etiam describi sive Revisor; quidam inventus est, qui suas *Reflexiones* super eo Responso depromeret, ac typis ederet una cum praelaudato Responso: nec enim citra recitationem de verbo ad verbum *Responsi* satis constantes fore videbantur Reflexiones super eo. Atque hoc est, quod D. Recensens k. *infamem* amicitiae violationem, plenis buccis declamitans, appellat.

Ego vero nego, ac pernego, unquam vel levissimam D. Recensentem inter et Revisorem Budensem interces sisse amicitiam. Nam quando, quaeso, hanc arctam et sanctam amicitiam, quam perviolatam fuisse per Revisorem, expostulat D. Recensens k. inivit D. Recensens cum Revisore? An per *Recensionem* Historiae de origine Valachorum in Dacia, quam benevolam *) (*respectu sui tem-*

*) Quam sit benevola ea Recensio, vide Animadversiones in eam. Auctorem Animadversionum taeduit reflectere ad id, quod in eadem Recensione instar Notae addidit D. Recensens illisurum Valachis: se mirari nemini in mentem venisse, originem nominis *Valachus* deducere a *vol*, quod *bovem* denotat. Mihi vero haec originatio novum argumentum suppeditat pro *Italica origine* Valachorum, quum *Italus* apud Graecos, a quibus id nominis habemus, significet *taurum*, *bovem* ab *ire* *animosus*. Sic, inquam, dicti sunt *Itali* propter ingenium fortitudinem et animositatem, qua pollent.

peramenti jam publice manifestati) vocat D. Recensens k. ante enim vix vel fando audiverat D. Recensens nomen Revisoris, nedum amicitia inter ipsos coaluisset. At, si quis eam Recensionem diligentiori oculo inspiciat, et ad plura signa ac Parentheses comice interserta attendat; inferendum potius existimabit. D. Recensentem, praeter nescio quem fastum et frivolam gloriolam, alienato animo a Revisore, et Valachorum natione fuisse, quam amico.

An praetensam amicitiam contraxit D. Recensens cum Revisore per *Responsum* ad Animadversiones, quod fuit primum colloquium, et scriptum a D. Recensente sua vita ad Revisorem datum? At hoc non tractabat de amicitia contrahenda, sed pure puteque *Refutationem* Animadversionum complectebatur; neque ad Revisorem uti *amicum*, sed uti suppositum *adversarium* submissum est. Sic enim orditur: „Qui tibi haec scribo, vir „ Reverendissime, idem sum, *in quem* tuas „ animadversiones Budae 1814 prodire.“

Certo nedum amicum, sed omnino inco-
gnitum fuisse Revisori D. Recensentem, ipse-
met D. Recensens satis manifestat in praelau-
dato Responso, signanter num. 3. ait: „ Sub-
„ ri-

„ risi de tuo in Rascianos animo equidem
 „ *sum Carniolus latini ritus.* “ Et num. 17.
 „ *Cum sim latini ritus,* vides quam riserim
 de tua suspicione. “ Imo nec nomine tenus no-
 tus fuit Revisori D. Recensens, priusquam idem
 praelaudato Responso nomen suum subscrip-
 sisset,

Concludendum ergo venit, nullam unquam
 inter D. Recensentem Viennensem, et Revi-
 sorem Budensem intercessisse amicitiam.
 Cum vero *ex nihilo nihil fiat*; sequitur, non
 modo violatam non fuisse, sed nec potuisse
 violari amicitiam D. Recensentis. Quisque
 proinde perspicere potest, quam importune,
 inepte, praepostere, distorte, depravate, ini-
 que, injuste, ridicule D. Recensens k. pro se
 applicuerit haec sapientissima de amicitia Ci-
 ceronis verba ex Philippica. 2 IV. iisdemque
 auctorem Reflexionum diffamare amaverit: „
 „ *Homo et humanitatis expertus, et vitae commu-*
 „ *nis ignarus!* quis enim unquam, qui *paulum*
 „ *modo bonorum* consuetudinem nosset, lite-
 „ ras ad se ab *amico* missas, in medium pro-
 „ tulit, palamque recitavit. Quid est aliud tol-
 lere *é vita societatem*, tollere *amicorum col-*
 „ *loquia absentium!* Quam multa joca solent
 „ esse in epistolis, quae, prolata si sint:
 „ in-

„ inepta esse videantur; quam multa seria,
 „ nunquam tamen ullo modo divulganda.“
 Placet praeterea D. Recensenti k. auctorem
 Reflexionum eatenus appellitare infamem,
 barbarum etc. eundemque Herculeam clavâ ex-
 citandum esse ad respectum, decernit.

Quisque rerum aequus iudex censebit, *De-
 nunciationi* D. Recensentis k. omnino friabi-
 li basi innixae jure praefigi posse hunc titu-
 lum: *Parturient montes, nascetur ridiculus
 mus.* Uberius id ex sequentibus patescet.
 Ideoque

Videamus, an extra statum amicitiae,
 quam quidem nullam inter D. Recensentem,
 et Revisorem fuisse abunde comprobavimus,
 quidpiam peccaverit Revisor contra D. Recen-
 sentem relate ad praelaudatum *Responsum*
 sive *Refutationem*. Illud responsum 1° mo fuit
 de re *erudita*, ideoque de re publica, ac
 omnino communicabili; 2do continebat *re-
 futationem* Animadversionum jam publici
 juris factarum; 3^{tio} missum fuit ad eum,
 qui certo reputabatur auctor Animadversio-
 num ac adversarius, ideoque *non inconside-
 rate* concinnatum; quin acrius subinde agit
 Revisorem tanquam auctorem Animadversio-
 num. Certo *epistola amica* dici non potest
 hoc-

hocce Responsum, sed pura putaque et quidem severa *refutatio* Animadversionum. Hinc autem asseverare illud Responsum D. Recensentis opus fuisse *publicum*, etsi uni, ob causam mox declarandam, submissum. Proinde nihil obstitit, quominus Revisor illud responsum, haud incommunicabile, sineret ab amicis legi, ac etiam describi, idque eo a fortiori, quod vel ipsa elegantia et amoenitas Latini styli maximopere illud commendabat: quo factum est, ut multi avide cuperent illud Responsum adipisci.

Mihi quidem rerum humanarum haud imperito, ac circumstantiarum hujus negotii apprime gnaro videtur: D. Recensentem conscium ponderis Animadversionum, praevisto quod facile quispiam posset, sicut olim contra Recensionem Historiae de origine Valachorum in Dacia, ita etiam contra hoc responsum, sive Refutationem sua sensa aperire, statuisse apud se, cautius prelo committere *Responsum* ad Animadversiones, quam recensuerit praedictam Historiam, hinc in animum induxisse astu prius suo responso tentandum esse Revisorem, ut comperta nefors replica Revisoris minus firma, audacius et acrius publice aggredi valeat Animadversiones ita, ut
 prae-

praeclusa undequaue viâ ne hiscere sinantur impugnatores praelaudatae *Recensionis*, uno verbo, D. Recensentem victoriam quaesivisse, non veritatem. Sed *bos apud se pulverem movet*, et D. Recensens *incidit in foveam quam fecit*. Nam quidam, uti supra innui, D. Recensentis machinationem praeventurus, edidit suas Reflexiones super Responso D. Recensentis, quin tamen eundem sufflamine a renovanda disputatione retineret; imo ad id committendum provocavit, quo finis tandem eruditae quaestioni: de origine linguae Valachicae imponatur.

Illud proinde unice est peccatum Revisoris, quod machinatio D. Recensentis destinatum effectum indipisci nequiverit. Quod quidem si peccatum dicendum; omnes qui contra aggressorem strenue se tuentur, dicendi erunt peccatores, et uti D. Recensenti k. nominare placet, *barbari, infames, furibus consimiles, humanitatis expertes, vitae communis ignari, bonorum consuetudinem haud noscentes, societatis è vitâ, et amicorum colloquiorum sublatores etc. quive Herculeâ clavâ excitandi sint ad respectum*.

Dubito etiam, an non sit D. Recensens k. ex eo genere hominum, qui omnium actio-

nes in crisin vocare amant, se vero a quopiam censurari, tanquam sacrilegium reputant. Qui hujusmodi sunt indolis facile excandescunt, et sui censorem implacabili odio persequuntur, imo parati sunt ad aggrediendum universam innocentem familiam et gentem sui censoris: Tanta dominatur in similibus homuncionibus animi impotentia!

Hujusmodi morbi, mea opinione, vix alia promptior foret medela, quam ut eidem obnoxius, priusquam occalescat, frequentioribus censuris exerceatur: ut exuta nativa ferociâ, barbaris propria, certo tam conspicuo loco, qualis est *Vindobona*, unde omnes nationes ditionum Austriaci Imperii anhelant haurire civilitatem, urbanitatem, comitatem, humanitatem, liberalitatem, honestatem, omnino indignâ, asuescat patientiae, aequanimitati, fortitudini: quo utilior, vir eruditus, evadat Societati, sibi que veram gloriam conciliet.

Dum olim versarer in *Carniolia*, casu vidi duas anus in publica platea rixantes, quarum unam ajebant esse prosapiâ *Carniolam*, alteram *Germanam*: quod vel inde facile dignoscebatur, quia haec plura vocabula Germanica intermiscebat in sermone, quam illa. Cumque anus *Germana* perbelle nosset

jus suum exponere; ita demum ratione con-
 strinxit *Carniolam* anum, ut haec quid ultra
 respondeat haud inveniret: Sic *Carniola* anu
 prae irâ, qua ebulliebat, in immania convi-
 tia, imprecationes, blasphemias prorumpente,
 omnes spectatores disrumpebantur risu, ipsa
 quoque *Germana* anus ridens inde discessit.
 Ego vero indolui tantae impotentiae animi,
 indeque subsecutae confusio*n*i *Carniolae*
 anu*s*. Opportunius profecto *Carniola* anus ho-
 nori suo consulisset, si conticisset, aut etiam
 se devictam candidè confessa fuisset, quam
 talia *impotenter* evomitando. Sed denique fuit
 anus, non vir, et quidem eruditi nominis
 quem forte multi antehac cordatum virum es-
 se credebant. Anni in similibus parcendum:
 quo enim bestiola quae*pi*am minus pollet vi-
 ribus, eo acriore iracundia exardescit.

Suspikor item D. Recensentem, speciali
 quopiam jure se gaudere sibi imaginari. Sic
 enim praelaudatum Responsum ad Animadver-
 siones exorditur: „ Qui tibi haec scribo, vir
 „ reverendissime, idem sum, in quem tuae
 „ Animadversiones Budae 1814 prodire,
 „ cum abessem *Parisiis* et *Oxonii*.“ Quibus
 verbis reprehendere videtur D. Recensens
 Auctorem Animadversionum, quod dum ipse-

met *Viennâ abesset Parisiis et Oxonii*, praesumerit contra D. Recensentem Animadversiones divulgare; quam enim aliam ob causam sui absentiam *Parisiis et Oxonii* hic loci commemoraret? Quod si verum est; haud mirum videri debet D. Recensentem tantopere apprehendisse, suum Responsum ad Animadversiones, ut ut de re pure pntequae erudita tractans, citra specialem ipsiusmet indulgentiam aliis contra imaginarium suum jus communicatum existisse.

Demus Revisorem unum esse ex Ductoribus suae nationis, prouti definit D. Resensens k. Demus eundem amicum fuisse D. Recensenti, ac peccasse contra amicitiam D. Recensentis; annon etiam — *quandoque bonus dormitat Homerus*? Homines sumus, limitato intellectu praediti: *Decipimur specie recti*; quisque proinde peccare potest. Culpa tamen hujusmodi peccantis nunquam est similis peccato originali, quae in universam nationem aut in universum ordinem peccantis transfundatur, eumque reum faciat. Minutam ergo se praebuit D. Recensens k. dum sui symptoma animi secutus, vocabulo *popa*, alludens ad veterum Romanorum *popam* (unde *popina*, *popinor*) universum clerum cunctarum gentium

Sla-

Slavicarum Graeci Ritûs (*Pereant amici, dum una inimici intereant*) ludibrio habere adniscus est *pulcinellam* imitatus, quae dum vidisset unum hominem ebrium, censuit omnes vineas extirpandas. Sed, *nausfragium passus etiam stercora prensat spe eluctandi*.

Popa derivarunt Slavicae gentes Graeci Ritûs a Graeca dictione *Papa*, quod denotat *Patrem*, mutata primae syllabae vocali *a* in *o*; atque hoc dulci ac venerabili nomine compellant in proprio sermone *Presbyterum*. Quod quidem Valachi in sua lingua neququam faciunt, sed omnem Presbyterum una et Monachum, dum alloquuntur, vocant *Parente*, quod similiter *Patrem* significat. Ceterum Presbyter apud Valachos vocatur *Preotu*, qui apud Italos *Prete* audit, nisi quis praeter proprietatem Valachicae linguae imitari velit Rascianos in sermone; nunquam tamen id faciunt, dum Presbyterum alloquuntur, neque in libris. Hinc vel in ipsis ex Russico versis libris nunquam est videre *Popa*, sed ejus loco *Preotu*.

Sed et Hungari suum *Pap* olim scribebant *Pop*; imo et hodie *a* sono proxime accedente ad *o* proferunt. *Popa* apud Slavicas gentes Graeci Ritûs, sermone suo, uti supra in-

innui, honorifica dictio est; at Latino sermone suos Presbyteros ac Parochos nominari *popas*, jure non ferunt.

Dum vero D. Recensens k. in illo Disticho latino suae Recensionis inserto *Popam*, quo nomine uti supra docui, apud Slavicas gentes Graeci Ritus venit Presbyter, sacris ordinibus initiatus, comparat cum furibus, non modo Vlachos Croatiae, ac universum sacrum ordinem nationum Slavicarum Graeci Ritus, impotentiam animi usus, nefande laesit, verum id etiam effecit, ut quos ante sui admiratores habebat, jam condolescant. Hic loci D. Recensens k. aut sequi, aut superare voluit Dominum Schwartzner, qui in sua Regni Hungariae Statistica admirandos viros Joannem Hunyadi, ejusque filium Mathiam Corvinum Hungariae Regem cum Hora et Kloska comparabat, dum ait: Magnus Joannes Hunyadi, ejusque adhuc major filius Mathias Corvinus origine fuerunt Valachi, sed etiam crudelis Wlad Dracula fuit Valachus, et Hora ac Kloska fuere conterranei. Ego certo non sum infenso animo erga D. Recensentem, sed eum, potius amo, quod ansam suis contradictionibus subministrare solitus esset aliis veritatem indagandi, idcirco vehementer doleo, eundem

dem tantopere exorbitasse, notamque suo nomini multo labore diluendum inuisse.

Porro, dum D. Recensens k. Schwartznerianae adumbrationi nationalis characteris Valachorum applaudit, (quo facto obligavit amicum, ut is quoque nactus occasionem utatur auctoritate D. Recensentis k. contra Valachos) manifestat se vel ipso D. Schwartzner minus nosse res Valachorum. Quis vero ferat D. Resensentem k. controvertentem (uti videtur: quod unus Valachus (nam Valachos protestatos fuisse, D. Recensentis k. commentum est) contra Dominum Schwartzner ratione praedictae adumbrationis *Hungarico idiomate* scripserit? An lingua Hungarica non potest satis eleganter et copiose scribi? Vel Domini Schwartzner in Universitate Hungarica Professoris Germanicum opus non licuit Hungarico idiomate refelli? Vel Valacho J. Regni Hungariae civi fas non est Hungarice scribere?

Occurrit *Recensio* illius opusculi Hungarici, quo Domino Schwartzner respectu supra memoratae adumbrationis nationalis Characteris Valachorum responsum est, Literariis Ephemeridibus Viennensibus Nro. 3 Januar. 1816. divulgata. Titulus hujus opusculi Hungarici est: *'Eszrevételek Tekéntetes Schwartzner Márton Ur'*

Ur' Magyar Ország Statistikájában az Oláhokrol tett Jegyzésekre, Pestini anno 1812 editi. Auctor hujus opusculi fuit juvenis Valachus, *Thomas Kosztin*, Nobilis de Gaura. Qui quidem etsi parvae staturae, tamen repraesentatur D. Recensenti non solum instar Gigantis, sed omnino instar universae nationis Valachicae, dum ait: contra quam (*supra dictam adumbrationem*) *Valachi* plane hungarico idioma te protestati sunt; vel certo uti talem repraesentare voluit D. Recensens k. ad conciliandam nescio quam inanem gloriam Domino Schwartzner, vel vero diminuendam ejusdem confusionem, cui per illud opusculum fors obnoxius redditus est, ob eamque rem *solidam refutationem* ab uno juvene Valacho adversum Domium Schwartzner elucubratam nomine *protestationis Valachorum*, i. e. universae nationis Valachorum insignire haud indecorum existimavit D. Recensens.

— — — *Male verum examinat omnis Corruptus iudex.*

Hoc, inquam, opusculum recensum fuit Viennae ita quidem jejune et exiliter, ut nec lector evasurus sit eruditior per hanc Recensionem, et D. Schwartzner quoque in eodem, in quem eum redegit prae laudatus juvenis Valachus, statu

per-

permansurus sit, ni ipse D, Schwartzner quidpiam sua virtute moliri in animum inducat. Nihil enim continet haec Recensio, quam id quod quisque puer balbutire valeret, nude videlicet hanc sententiam, cortice leviolem: Notas ('Eszrevételek) magis esse negantes et invehentes, quam refutantes. Comice addit de suo D. Recensens illud: *Si fecisti nega*. Hujusmodi Recensionem ne cariosa quidem nuce emerim. *Dic enim aliquid silentio melius, aut tace*. Sed D: Recensens contentus si elegantiam Germanici styli, et Comicis expressionibus lectorem inescare valeat, parum de veritate sive invenienda, sive aperienda sollicitus esse solet ita, ut magistrum potius linguae Germanicae agere, quam Recensentis munere fungi videatur. Praeplacet certo eidem, aliorum cantilenam recinere, et in superficie rerum saltitare, ac lusitare, quam interna viscera et medullam rimari. Dum hoc pertentat, infeliciter cedit: Memoria vasta absque proportionato iudicio saepe infesta est. Sva-
deo D. Recensenti, ut novam recudat Recensionem praelaudati opusculi Hungarici, ac sensa Domini Schwartzner ludicra omnia, prouti et argumenta juvenis Valachi auctoris ad apicem candide recenseat, tum suam opinionem

firma ratione suffultam expromat. Meminisse enim oportet querimoniae auctoris Historiae de origine Valachorum in Dacia Praefationi ejusdem Historiae insertae. Ad cordatam vero Recensionem super hoc edendam, opus foret integrae fidei ac diligenti Recensenti nosse, quot diebus D. Schwartzner in Banatu moratus sit, (alios enim Valachos non novit) et quamdiu illis diebus aegrotaverit, apud Valachum quidem, qui omnem humanitatem, comitatem, benevolentiam liberaliter erga ipsummet exercuit, nosse item à cujus furfuris homine hauserit ea in Banatu, quae ipse Pesthini suo genio indulgens locupletavit contra Valachos.

In hac eadem Recensione praelaudati opusculi Hungarici D. Recensens more suo ludens et illudens inter prodigia refert, quod Valachi quoque legere incipiant. Mihi vero id stupendum phaenomenon videtur, quod ii qui nunc (asserente D. Recensente) incipiunt legere, viros immensa ac inveterata eruditione gloriantes, utpote Dominutu Schwartzner, et D. Recensentem k. syllabizare doceant. Vide *Eszrevételek*, et saepe memoratas *Animadversiones*, ac *Reflexiones*.

Tandem minatur D. Recensens k. auctori Reflexionum Herculeam clavam. Sed hujusmo-

modi minae parum aut nihil angunt auctorem Reflexionum in loco nobili ac tuto constitutum. Ego vero olim, dum per *Carnioliam* transirem, omnino reformidabam clavam Herculeam, maxime postea quam tres in patibulo vidissem Hercules recens suspensos.

D. Recensens k. postquam defatigatus fuisset calumniando adversus auctorem Reflexionum; ad rem eruditam, nondum tamen deposita irâ, descendit. Arguit auctorem Reflexionum non intelligere proprietatem articulorum Italicae linguae, tametsi ita perspicue et solide disseruit auctor Reflexionum num. 11. pag. 26. de proprietatibus articuli definiti apud Italos, ut D. Recensens k. videatur turbato prae ira oculo distorte legisse quae continentur praesignata pag. ideoque minime intellexisse, vel ideo solum loqui ne tacere videatur. Lege cit. pag.

Ferocius invehitur ratione postpositionis articulorum apud Albanos. Res sic habet. Postulaverat auctor Reflexionum num. 11. pag. 25. ut D. Recensens curet per Bulgarum et Albanum in Bulgarorum et Albanorum idioma converti textum Evangelii Graecum articulo *definito* gaudentem, qui ibidem Graece recitatus est. Si D. Recensens k. sum-

sisset sibi fatigium id praestandi ope Bulgarorum et Albanorum, ex quorum oralibus relationibus certiore se factum esse de usu postponendi articulos definitos apud Bulgaros et Albanos, ait; et multiloquio hac in re pepercisset, et nos certos reddidisset, quid sentiendum sit tam de existentia articulorum *veri nominis* definitorum, quam de usu postponendi eos substantivis apud Bulgaros et Albanos, a quibus morem postponendi substantivis articulos definitos accepisse Valachos, definivit D. Recensens. Sed D. Recensens k, ceteroquin brevitatis studiosus, maluit multis aliis mentem Lectoris occupare, quam brevi illa viâ rem conficere, et veritatem fateri; medullam enim rei, uti supra notavi, non libenter attingit. Quod vero insigni amarulentia addit D. Recensens k. Anglum *Leake*, seque mendacii taxatum esse ab auctore Reflexionum, puram putumque commentum est. Nam auctor Reflexionum cit. num. 11. nihil hac de re aliud dixit, quam quod *peregrinantes saepenumero immaniter fallantur, et fallant*. Siquis fallatur, (quod humanum est) et ex hac erronea opinione alios imprudens fallat; an id *mentiri* est? Nonne vel lippis ac tonso-ribus notum est, aliud esse *mentiri* aliud *fallum*

sum dicere ? Imo si plane mentitus fuisset *Leake* (quod auctor *Reflexionum* nec directe, nec indirecte usquam dixit); tamen, si D. Recensens deceptus ejusmodi mendacio, id retulisset; mentitum fuisse D. Recensentem, minime sequitur. Hoc tamen non obstante D. Recensens abreptus irâ Herculeam clavam intentat, ac barbarum vocat auctorem *Reflexionum*: *Dixit cacabus olae*. Ceterum alias notatum est, D. Recensentem consuevisse videre quae non sunt. Plura de genio ac modo scribendi etc. D. Recensentis k. hic dici possent, sed quia non undequaque ad rem praesentem pertinent, silentio praeterimus.

Quoniam in controversia de postpositione articulorum definitorum substitimus, ac D. Recensens familiarem sibi brevitatem, qua finis huic controversiae impositus fuisset, hac vice amplecti renuit; nec speramus D. Recensentem k. postulato *Reflexionum* num. 11. pag. 25. quod supra retulimus, satisfacturum, aliam ineamus viam ad terminandam hanc quoque, quoad suum principale, controversiam. Demus igitur, Albanos gaudere *veri nominis* articulis definitis, eosque postponere substantivis, uti *Valachi* solent: quis inde rerum humanarum gnarus credat, infinitam multitudinem

nem Valachorum, quorum maxima pars nullum unquam coluit commercium cum Albanis, à pusilla respective gente Albanorum induisse morem postponendi articulos definitos substantivis?

Quod ad Bulgaros attinet, similiter demus, eosdem suum pronomen demonstrativum *ta* pro *veri nominis* articulo definito usurpare; an Valachos idcirco à Bulgaris edoctos fuisse articulos definitos postponere substantivis, dicemus, ubi dubitari non potest, Bulgaros, prouti omnes aliae gentes Slavicae hodiedum destituuntur articulo *definito*, sic, inquam, Bulgaros olim eodem omnino caruisse? Res mihi respectu Bulgarorum sic accidisse videtur. Postquam ingens multitudo Valachorum Bulgaris immixta Bulgaricam linguam condidicisset; Valachi asueti articulis definitis, carente Bulgarica lingua articulis definitis, inceperunt pronomen demonstrativum Bulgarorum *ta* pro suis articulis definitis in sermone Bulgarico usurpare. Ab iis Bulgari quoque sensim didicerunt, suum pronomen demonstrativum *ta* more Valachorum Bulgarice loquentium creberrime repetere in sermone: quod quidem aliis Slavicae originis gentibus quam maxime absonum videtur, ac tanquam striblignem haud injuriâ aspernantur. Jam

Jam stante hac origine pronominis demonstrativi *ta* in articulum definitum transformati, de quo vix dubitari potest, cum nulla alia gens Slavica in usu habeat articulum *definitum*, ac ipsa frequens repetitio pronominis demonstrativi *ta* admodum defoedet indolem Bulgaricae linguae; quis recti judicii dicat, Valachos à Bulgaris accepisse suos articulos definitos postponere substantivis?

Illi Valachi, Bulgaris immixti, successu temporis oblivioni tradiderunt maternam linguam (quod quidem aliis quoque multis Valachis, tot vicissitudinibus olim agitatis, diversis in regionibus contigit), ac jam sub nomine Bulgarorum, quorum linguam loquuntur, veniunt. Certo olim ingentem multitudinem Valachorum usque ad suburbia Constantinopolis natale solam habuisse, testatum reliquerunt, scriptores Byzantini. Vide ap. Stritterum in *Vlachicis* cap. 22. §. 358. Hodie quoque percopiosi sunt Valachi etiam ultra Hadriano-polim usque Constantinopolim, amissa nativa lingua sub nomine Bulgarorum venientes. Nihilominus tamen iidem tam ex vestitu, quam etiam physonomiâ Romana facile discerni possunt a Bulgaris Slavicae originis.

Quo Lector intelligere valeat id quod D. Recensens k. more suo leviter attingit illudens: Ciceronem, Caesarem etc ad Quirites aut Vachice debuisse dicere suas Orationes, aut secus dicentes intellectos non fuisse, breviter exponam statum quaestionis. Auctor Historiae de origine Valachorum in Dacia dixerat, dupli-

plicem olim fuisse linguam Latinam, unam vulgarem, quae cum lacte hauriebatur à nutrice, alteram literatorum, quae ope Grammaticae condiscatur. D. Recensens in Recensione praedictae Historiae id pernegavit, asserens, unicam olim fuisse Latinam linguam, idque brobavit exemplo Graecae linguae, quae una fuit olim doctis et indoctis communis. Auctor Animadversionum respondit, idem accidisse olim Graecis, quod Latinis; hoc est. Graecos quoque duplici lingua gavisos fuisse, ac Latinos ad exemplum Graecorum instituisse aliam linguam pro literatis. Vide *Animadvers.* num. 6. et 7. D. Recensens ultra progressus haec protulit in suo *Responso* ad Animadversiones: *Nec cuiquam veterum unquam venit in mentem, linguam sibi formare pro libris diversam a populari, est haec propria hodiernorum ineptia.* Ad quod sic respondetur in Reflexionibus num. 7. „ Certo D. Recensens, si attente consideret linguam Slovenicam, quae est in libris ecclesiasticis; facile pervidebit, haud *propriam* hodiernorum esse *ineptiam*, linguam *formare* pro libris *diversam* a populari. Vide supra num. 3“. Sed D. Recensens semper pronior est ad quaeritanda effugia, et utendum nugis, quam ad rem medullitus examinandam, aut contra praconceptam opinionem candidè veritatem confitendam.

